

בארה של תורה

פשט עיון ודרש בפרשת השבוע ופניני השקפה לקח ומוסר

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 205 אדר תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת יוסף בן דוד ועיונה שלומי ז"ל ע"י בנו ר' יאיר שלומי הי"ד

פרשת תרומה

הלוי ואמר "אדם איננו עז!" כלומר, וכי יעלה על הדעת שעלינו לכבד את העני רק מחמת כבוד המצוה ומשום היותו יחפצא של מצוה, והלא חובה לכבד בכל עת ובכל הזדמנות כל אדם שנברא בצלם אלוקים, ועל אחת כמה וכמה איש מישראל, ובפרט עני ואביון שה' עומד לימינו בכל עת. ואמנם, הבנין אפרים הוסיף, שראש ישיבת מיר הגרא"י פינקל זצ"ל אמר על דברי הסבא, שהוא היה ראוי לומר כן ולא אנו. כלומר, שהסבא במדרגתו היה מכבד בתכלית הכיבוד לכל אדם באשר הוא מעצם היותו נברא בצלם ונפש יהודי, ולכך לא היתה נוחה דעתו לומר שהכיבוד הוא מחמת המצוה וכנ"ל. אך אנו לא אוחזים במדרגה כזו, והמציאות מוכיחה שהאדם לא נוהג תמיד בכבוד הראוי בעני המבקש ממנו צדקה, ולכן נצטוונו לכבדו בייחוד בשעת קיום מצות צדקה.

מה מנע הקב"ה ממשה ואהרן בתרומת המשכן?

מחמת בקיאותם בחכמת הפרצוף?

"מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי" (שם)

המפרשים העירו מדוע פתח הכתוב בלשון נסתר "ויקחו לי תרומה" וסיים בלשון נוכח "תקחו את תרומתי". ועוד, שלכאורה "תקחו את תרומתי" הוא שפת יתר, ודי היה לומר "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו". וכן מהו "מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי", וכי ממי יקחו אם לא מהמתנדבים בעם.

והערות אלו יתיישבו לאור דברי המהרי"ל דיסקין, שהקב"ה ציוה שאחרים יגבו את התרומה ולא משה ואהרן. וזאת מפני שמן הסתם היו כאלה שלא תרמו בלב שלם, ומשה ואהרן שהיו בקיאים בחכמת הפרצוף היו נמנעים מליטול את תרומתם, אך גבאים אחרים אינם בקיאים בכך, ומשקיבלו את תרומת הנותן נחשב לו הדבר כאילו תרם בלב שלם, וכעין דברי הרמב"ם לגבי "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", שהנפש רוצה לעשות רצון ה' אלא שהגוף מעכב בעדה, וכיון שכופים אותו נהפך הדבר לרצון גמור.

ולכן אמר ה' "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה", שלא משה ואהרן אלא אחרים מישראל יגבו את התרומות. אמנם מי מישראל שהיה יודע שנתניתו בלב שלם הביא בעצמו את תרומתו למשה ואהרן, וכנגד זה הוסיף הכתוב "מאת כל איש אשר ידבנו לבו, תקחו את תרומתי", שמי שיתנדב בלב שלם, תקחו ממנו אתם, משה ואהרן, את תרומתו. ולפי זה ימצאו מנוח כל ההערות הנ"ל, ודו"ק.

כיצד יתכן שבני ישראל רצו להחזיר את כל

נדבת המשכן למצרים?

הגר"ז סורוצקין דקדק באזנים לתורה מדוע נסמכה פרשת תרומה לפרשת משפטים. וביאר, שלאחר שנצטוו ישראל בהר סיני "לא תגנוב" ו"לא תחמוד", ולאחר ששמעו את דיני הממונות שבפרשת משפטים, ובכללם "וכי ישאל איש מעם רעהו וגו', שלם ישלם", היו ביניהם כאלה שטענו שצריכים הם לשוב מצרימה ולהחזיר את כלי הכסף והזהב ששאלו

העשיר הקמצן שהשדים השתלטו על אוצרותיו

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה" (כה, ב)

פירש רש"י "ויקחו לי תרומה- לי לשמי. ידבנו לבו- מלשון רצון טוב". ובשיעורו במוצאי שבת פרשת תרומה (תשנ"ז) אמר רבינו הגדול מרן רבי עובדיה יוסף זצ"ל, שגם בזמננו שנשתיירו לנו בתי כנסיות ובתי מדרשות, תהא כוונת האדם בתרומתו לשם שמים, ואל יחסוך מכספו לעצמו וימנע מלתרום חלילה. ואף שעבד וטרח רבות על הכסף בעמל כפיו, ישים לגד עיניו את הפסוק "אל תאמר בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל!" ועל כן יתרום לשיבות ולכוללים שהם מחזיקים את העולם ושומרים על עם ישראל.

וג' מידות יש בנותני צדקה, וכולם נרמזו בתרומת המשכן בפסוק "זהב וכסף ונחשת". יש אדם שהוא ובני ביתו בריאים ואף על פי כן נותן צדקה, וזהו ראשי תיבות "זהב"- זה הנותן בריא. ויש שנותן רק כשהוא או מישהו מבני ביתו חולה ושרוי בסכנה, והוא ר"ת "כסף"- כשרואה סכנה פותח. ויש שאפילו בשעת חולי וסכנה אינו נותן, ורק ביום פטירתו תורם את כספו, ועליו נאמר "נחשת"- ר"ת "נתינת חולה שאמר תנו".

והוסיף רבינו, שיש אדם שידיו קמוצות ולא נותן לנזקים, וזה מחמת שהשדים השתלטו על כספו, וכמובא בספרים שהם עוצרים אותו מלתרום. ומעשה בעשיר גדול שהיו לו אוצרות רבים וחדרים מלאים כל טוב, אך היה קמצן ולא היה תורם מכספו לצדקה. אולם מידה אחת טובה היתה בו, שהיה מל תינוקות בחינם. פעם בא אליו שד אחד הנראה כבן אדם וביקש ממנו למול את בנו. אותו עשיר הלך עם השד ומל את בנו. לאחר מכן כשרצה לשוב לביתו אמר לו השד, הנך מוחזן לאכול עמי סעודת מצוה. ואז לחשה לו היולדת, שהיתה אשה מבני אדם ובנה נולד מהשד, אל תאכל כלום, כדי שלא תענש על ידי השדים וישאירו אותך כאן. וכשהפצירו בו השדים לאכול, אמר להם, אני בתענית היום, וכך ניצל מהם. ולפני שיצא משם הלך עמו השד והראה לו את כל אוצרותיו, ופתאום ראה העשיר את חזרי ביתו בבית השדים, ואמר לשד בתמיחה, הלא חדרים אלו הם כחדרי ביתי ממש? והשיב לו השד, נכון, זה ביתך ואלו אוצרותיך, אך אנו השדים שולטים בממונך, ולכן אינך נותן צדקה. וכשחזר העשיר לביתו התחיל לתת צדקה ולגמול חסד עם הבריות.

הסבא מסלבודקא התבטא בחריפות כנגד דברי

הבית הלוי ואמר "אדם איננו עז"!

בחידושיו לפרשתנו כתב הבית הלוי "הנה כשנותן צדקה לעני, מקיים בעני מצות צדקה ועוד כמה מצוות עשה כמו "והחזקת בו" וכיוצא"ב, ולכן באותה שעה העני הוא ממש כמו בחינת האתרוג בשעה שנוטלו לצאת בו ידי חובת המצוה, שאף שלאחר קיום המצוה אין באתרוג שום קדושה, מכל מקום בעת קיום המצוה חלה עליו קדושה, ואסור בהנאה ותשמיש של חול ואסור לנהוג בו בבזיון, וכמו כן הוא ממש לגבי העני שכשנותן לו צדקה אסור לנהוג בו בבזיון, וזהו איסור דאורייתא".

ברם, בספר בנין אפרים מאת הגר"א בורודיאנסקי (מילי דאגדתא סי' י" סק"ה) כתב, שהסבא מסלבודקא זצ"ל, התבטא בחריפות על דברי הבית

הנה בת עיוואד שלום ע"ה
סעדה בת עלייה בוזגלו ע"ה
דוד בן דוד דארף ז"ל

אברהם בן חיים אלנדאף ז"ל
נעמה בת נעמה אלנדאף ע"ה
אברהם בן רחל מכלוף ז"ל

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאניה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

וקשה לפירושים, שהרי המדבר אינו מקום זרע ומנין גדלו שם עצים? נומה שנאמר "אתן במדבר ארו שטה והדס" הוא לעתיד לבא, וכמובאר במדרש (במדב"ר כג, ד) "עכשיו אין אילנות במדבר, ועתיד להיות שם, שנא' אתן במדבר ארו שטה והדס".

ויש ליישב על פי דברי התוס' בחולין (פח, ב) שכשישראל היו במדבר היו צומחים שם אילנות וצמחים. ובמדרש (שהש"ר ד, ג) אמרו, שבארה של מרים היתה מעלה לישראל מיני דשאים, מיני זרעונים, ומיני אילנות, וביאר האור החיים הקד' (במדבר טו, לב) שע"י הבאר היה המדבר מצמיח כל אלו.

ולדברי התוס' קשה ממה שאמרו ישראל (במדבר פ"ב) "ולמה העליתונו ממצרים להביא אותנו אל המקום וגו', לא מקום זרע ותאנה וגפן ורימון". ותרץ הרש"ש (חולין, שם) שתלונתם היתה על שלא מצאוהו זרע בבואם. כי הם לא יוכלו לזרוע בעת בואם, כי על פי ה' נסעו וחששו שמא לא יתמהמהו שם עד שיגיע זמן הקציר ויהא יגיעם לריק. אך במדרש הנ"ל תירצו ישראל אמרו כן לאחר שמתה מרים ופסקה הבאר.

איזה פירוש חשוב מיוחס בטעות לרש"י?

"וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו" (כה, יא)

פירש"י "שלושה ארונות עשה בצלאל, שתים של זהב ואחד של עץ". ודבר חידוש מצאנו בדעת זקנים מבעלי התוספות "ראוי היה הארון להיות זהב כולו, אלא לפי שיהיה נישא בכתף ויכביד יותר מדי [לכן נעשה אחד מהארונות מעץ, שהוא קל יותר מהזהב]. ואף על גב שאמרו חז"ל שהארון נישא את נושאי, לפי שעה היה. וקשה לי, אם כן למה נענש עוזא, וצריך עיון". ולדבריהם נמצא שהארון לא היה נושא את נושאי בכל עת אלא רק לפי הצורך והענין, כגון כשנכנסו ישראל לארץ, שאז נשא הארון את הכהנים שנשאוהו והעבירים את הירדן (יהושע ד, יא), ולכן היו צריכים לעשות ארון שמשקלו קל ושייך לנושאו על פי דרך הטבע. ומשום כך הוקשה לבעלי התוס' מדוע נענש עוזא אם באמת היה צריך לישא את הארון כדי שלא יפול. ונכתב ר' רחמים פלאגי בספר 'אנך יפה' (עמ' קכג) שאף דוד המלך תמה על כך, וזהו שנאמר (דה"א יג, יא) "ויחר לדוד כי פרץ ה' פרץ בעוזא".

ברם, בספר דברי הימים (א טו, כו) נאמר "ויהי בעוזר האלהים את הלויים נושאי ארון ברית ה'", ופירש"י "רבותינו אמרו, מכאן שהארון נושא את עצמו", ומוכח שלדעת רש"י הארון היה נושא בכל עת את נושאו. וכן מובאר בפרי מגדים (בהקדמה אגרת א' אות יד') ובשפת אמת (שבת צב, א) ובמשך חכמה (שמות כה, טו).

אולם אף שפירוש בעלי התוס' מחודש יש לדקדק כן מהגמ' בסוטה (לה, א) "אמר לו הקב"ה, עוזא, נושאי נשא, עצמו לא כל שכן", ומכך שלא נאמר "נושא" בלשון הווה אלא "נשא" בלשון עבר, משמע שהארון לא היה נושא את נושאו בכל עת.

ומצאתי שכן מפורש ברש"י בספר שמואל (ב ו, ז) "שהיה לו לדרוש קל וחומר, נושאי נשא בירדן, הוא עצמו לא כל שכן", ומוכח שרק בירדן נשא את נושאו ולא בדרך כלל [וכן דעת המהר"ל (ח"א סוטה, שם)]. ואף שדברי רש"י אלו נסתרים מפירושו הנ"ל בדברי הימים, כבר כתב החיד"א ב"שם הגדולים" (מערכת ש' אות לה') שהפירוש על דברי הימים המיוחס לרש"י אינו מרש"י אלא ממפרש אחר.

ועל כן נראה ליישב קושיית בעלי התוס' בענין עוזא, שהנה נצטוו הלויים "בכתף ישאו", ולכאורה אם היה הארון נושאם כיצד היו מקיימים הלויים מצוה זו? ועל כרחק שרצון ה' הוא שאף שבארון טמונה סגולת "נושא את נושאו" לא ישאוהו אלא בדרך הטבע, ולכן נעשה הארון באופן שמשקלו קל. אך במקרה שלא יכלו לשאתו בדרך הטבע, כגון כשהגיעו לארץ ולא יכלו הכהנים לעבור את הירדן, נתגלתה בפועל סגולתו הפלאית ונשא את נושאו. וכן היה אצל עוזא, שברגע שכביכול נשמת הארון מיד נתגלתה סגולתו והיה נושא את עצמו, ועוזא שלא שם לבו לסגולה זו וסבר שאם אין נושאים אותו הארון נופל, מיהר להחזיק בו ונענש ומת, כי מעשהו הראה שהארון זקוק לנושאים אותו ואין ביכולתו לשאת את עצמו.

ומצרים. וכדי להוכיח את טעותם ציוה ה' למשה "ויקחו לי תרומה" ויבנו לי בית מהכסף והזהב שהוציאו ממצרים, "כי אני ה' אהוב משפט, שונא גזל בעולה", ולו היה בזה איזה חשש לא הייתי מתיר לבנות את ביתי מכסף חוזה זה. ואם להקדש הוא מותר, להדיוט על אחת כמה וכמה. כי ישראל היו זכאים לכסף ולזהב בשכר עבודתם ואין בהם שום חשש גזל.

ב. ולהלן (כו, טו) נאמר "ועשית את הקרשים למשכן עצי שיטים עומדים". ולכאורה מהו "עומדים"? ופירש החתם סופר, שבכל פעם שרצו ישראל לשוב מצרימה במשך היותם במדבר נוכחו שאמרו "ניתנה ראש ונשובה מצרימה", היו צריכים להחזיר את כלי הכסף והזהב ששאלו ממצרים, וממילא היה מתברר למפרע שכל מה שהתנדבו למשכן אינו שלהם ומלכתחילה לא היה בידם להקדישו. אך עצי השיטים לעולם "עומדים", ולא היה עליהם שום פקוק, כי משלהם היו ולא ממה ששאלו ממצרים. ויש להבין מדוע אם היו חוזרים למצרים היה מתברר שהממון אינו שלהם והרי זכו בו חלק עבודתם, וכפי שהשיב גביהא בן פסיסא לנציגי מצרים שטענו לפני אלכסנדר מוקדון שעל ישראל להשיב להם את כל מה ששאלו מאבותיהם כשיצאו ממצרים (סנהדרין צא, א).

אמנם דברי החתם סופר יתבאר לאור מה שכתבנו בעבר, שדתן ואבירים טענו שמשא בדאי ובני ישראל צריכים להמשיך ולהשתעבד במצרים עד כלות 400 שנות השעבוד, ולכן בכל פעם היו משכנעים את ישראל לשוב למצרים. וכשציוה משה לישראל לשאול זהב וכסף ממצרים, טענו דתן ואבירים שלא יתכן שהקב"ה יצוה את ישראל לגזול ממצרים, וזו ראייה שמשא אינו דובר אמת. ואם כן בכל פעם שישראל נטו להסכים עם דתן ואבירים ולחזור למצרים, גילו דעתם שהכסף והזהב אינם שלהם ועליהם להחזירם למצרים, והיה בזה ערעור על כל ההקדשות של נדבת המשכן.

העצים ששטו בים מאליהן

"ועצי שטים" (שם)

א. כתב רש"י "מאין היו להם במדבר? פירש ר' תנחומא, שיעקב אבינו צפה ברוה"ק שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים". והקשה האברבנאל, כיצד יתכן שישראל הוציאו עצים כבדים אלו ממצרים והעבירו אותם עימם בים?

ויש ליישב על פי דברי השפתי כהן, שהכתוב אמר "שטים" ולא "שטה" [שכן נאמר בפס' "שטה והדס" (ישעיהו מא, יט)], כי "שטים" הוא נוטריקון "שטו ים", לרמוז ש"שטו ים ועברו מאליהן". כלומר שעצים אלו שטו בים סוף מאליהם, כי ישראל לא היו יכולים לנושאם מחמת כובדם הרב.

ב. והאבן עזרא הקשה על דברי רש"י, שהרי ישראל אמרו למצרים שהם יוצאים דרך שלוש ימים לזובו לה', וכיצד הסבירו להם את העובדה שהם לוקחים כל כך הרבה עצים שאורך כל אחד מהם עשר אמות, וכי יש צורך בכל אלו כדי לזבוח. ולכך פירש, שסמוך להר סיני היה יער שבו היו עצי שטים וממנו נטלו ישראל עצים למשכן [והוסיף, שישראל כרתו מעצים אלו אף לצרכם, וכל אחד עשה לו סוכה, והנשיאים עשו כדמות חצרות כל אחד כפי מעלתו, עד שכרתו את כל היער].

והרא"ם כתב שקושית האבן עזרא אינה טענה כלל, מפני שישראל השיבו למצרים שהם צריכים לבנות מזבחות רבים כדי להקריב עליהם. ואדרבה, היה לאבן עזרא להקשות על מה שפירש הוא עצמו את הפסוק "ובני ישראל יוצאים ביד רמה- ביד רמה ולא כדמות בורחים, שהיו עמהם כל כלי מלחמה", כי כיצד יסבירו ישראל למצרים שהם צריכים כלי נשק בשביל דרך קצרה של ג' ימים, ובפרט שהם עם רב כל כך.

ג. אולם כדברי האבן עזרא פירשו גם בדעת זקנים מבעלי התוס' והחזקוני, שבמדבר היו יערות שבהם גדלו עצי שטים, וכן מצינו שנא' (במדבר כה, א) "וישב ישראל בשטים", וכן (יהושע ב, א) "וישלח יהושע בן נון מן השטים", כי המקום נקרא כן על שם השטים שהיו בו. וכן מצינו שבמדבר גדלים עצי שטים, שנאמר (ישעיהו מא, יט) "אתן במדבר ארו שטה והדס".

שיחות מוסר והשקפה על הפרשה מאת הרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, או בטל' 03-6171001

הקש 1-1-2-48-1-1. או 8* ואמור את שם המרצה והקש 1-1]. השיחה המרכזית משודרת בשידור חי בקול הלשון ביום ה'

ב-40:16 [בסיום השיחה ניתן להורידה לאחר כמה דקות מהאתר]. לקבלת העלון שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

לע"ג חכם אברהם בן מוזל הכהן ז"ל ♦ רוגנית בת מנטה מרגלית ע"ה ♦ חכם אברהם בן מוזל הכהן ז"ל ♦ עוזאד בן יחיא חבורה ז"ל

דוד בן חיים שלום ז"ל
הנה בת פרחא ע"ה ע"י בנו
יונה בת נדרה שרעבי ע"ה

מרים בת שלום ע"י גרמה
יוסף בן שרה ז"ל ע"י ויטמן עוז
מוזל בת פרחא עיאש ע"ה

מימון בן אברהם שמואל ז"ל
אברהם בן אלו הררי ז"ל
יחיא בן אהרון מעברי ז"ל